

POP/JAZZ-LAULUN OPETTAMINEN POHJOISMAISISSA KORKEAKOULUISSA; Opettajien verkosto jakamassa kokemuksiaan päivittäisestä työstään

Susanna Mesia

Lehtori, Metropolia ammattikorkeakoulu, Musiikin tutkinto

Tohtorikoulutettava, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, MuTri

”Ammattilaulajaa ei tule ihmisestä, joka haluaa laulaa, vaan ihmisestä, jolla on sisäinen pakko laulaa.” Tähän laulunopettajani lauseeseen tiivistyy jotain olennaista myös omasta laulajuudestani. Olen ollut osa suomalaista pop/jazz-laulun kenttää 30 vuotta opiskelijana, muusikkona, opettajana ja osana oppilaitoshallintoa. Olen saanut todistaa, kuinka pop/jazz-laulusta on tullut Suomessa merkittävä koulutusala, jonka opettamista korkeakouluissa ja yliopistoissa enää harvoin kyseenalaistetaan. Kokemukseni innostivat minua jatkamaan aiheen pohtimista ja aloittamaan tieteelliset jatko-opinnot Sibelius-Akatemian MuTri-tohtorikoulussa. Tavoitteenani on tutkia pohjoismaista yliopistojen ja korkeakoulujen pop/jazz-laulun opetusta sekä pyrkiä tuomaan näkyväksi alan pedagogiikan sisältöjä ja haasteita opettajan näkökulmasta.

Tutkimuksessani rakennan pohjoismaisten pop/jazz-laulunopettajien verkoston ja fasilitoin (Heron, 1999) osallistujien kesken yhteistyöprojektin. Tämä toimintatutkimuksen traditioon pohjaava projekti mahdollistaa opettajien suuntautumisen ammatillista tietoa jakavaan ja kehittävään kollegiaalisuuteen. He voivat projektin puitteissa keskustella työelämästään esiin nostamistaan haasteista ja tuottaa uutta tietoa. Rajasin tutkimuksen pohjoismaihin, jonka valtioiden koulutustraditio on samansuuntainen. Pohjoismaissa pop/jazz-laulun opettajat tyypillisesti opettavat useiden genrejen estetiikkaa, minkä vuoksi he ovat tutkimuskumppaneina erityisen kiinnostavia.

Pop/jazz-laulu on viimeisten vuosikymmenten aikana ollut tieteellisen tutkimuksen kohteena erityisesti lauluteknisten ilmiöiden osalta. Aikaisempi kokemuseräinen tieto on vahvistunut, mutta paikoin myös kumoutunut uudella tiedolla. Tiedämme nyt jo hieman paremmin, miten monin tavoin voidaan käyttää äänihuulia, kurkunpään rustoja ja ääntöväylää (LoVetri, 2002; Björkner, 2008; Zangger Borch & Sundberg, 2011; Kob et al., 2011) ja kuinka monet aikaisemmin vaarallisiksi leimatut äänenkäyttötavat voidaan tuottaa myös vahingoittamatta ääntä (Sakakibara et al., 2004; Zangger Borch et al., 2004; Eckers et al., 2009). Pop/jazz-laulun eri musiikkityylit ja sisällöt edellyttävät Harrisonin ja O'Brianin (2014) mukaan

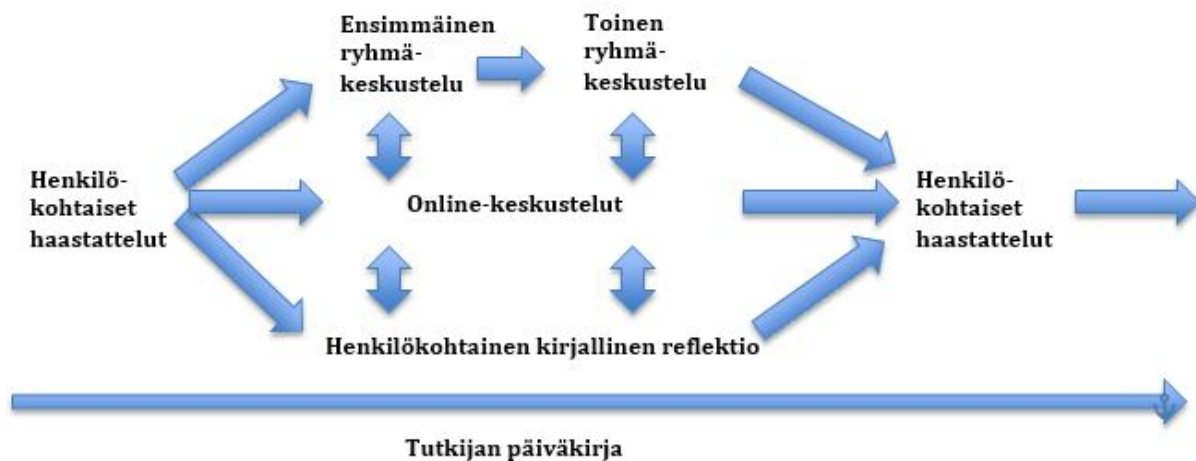
omanlaistaan pedagogiikkaa. Viimeisten vuosien tutkimus onkin suuntautunut kohti esimerkiksi musiikkiteatterin (Melton, 2007; Edwin, 2010; LoVetri et al. 2014), popmusiikin (Chandler, 2014) ja gospelmusiikin (Robinson-Martin, 2014) pedagogisia lähestymistapoja. Bartlett (2011; 2014) on tutkinut keikkalaulajien työn koulutustarpeita ja Johansen (2013) sekä Hargreaves (2014) improvisoinnin opetusta. McClellan (2011) on vertaillut perinteisen laulunopetuksen ja Speech Level Singing -metodin opetustapoja. Nämä tutkimukset vahvistavat erilaisten pedagogisten lähestymistapojen tarpeellisuuden eri musiikkityyleissä.

Toimiessani pop/jazz-laulun kentällä olen huomannut, että pedagogiikan kehitystyö on tähän asti tapahtunut yksittäisten oppilaitosten – tai jopa yksittäisten opettajien – toimesta. Lisäksi haasteita kentälle ovat viimeisen vuosikymmenen aikana tuoneet kansainväliset kaupalliset laulumetodit (Riggs & Carratello, 1992; McDonald Klimek et al., 2005; Sadolin, 2008; Eerola, 2012; Manning, 2016; LoVetri, 2016), joiden vaikutuksesta opettajat ovat paikoin jakautuneet ryhmittymiin. Vaikka nämä metodit ovat tuoneet mukanaan uutta tietoa sekä lauluinstrumentin käytöstä että pedagogiikasta, niiden vaikutus keskustelukulttuuriin on ollut negatiivinen: tiedon jakaminen ja pedagogiikan kehittäminen on vielä hajanaista ja keskustelu keskittyy helposti metodien sisälle. Tutkimukseni pyrkii pureutumaan näihin edellä mainittuihin haasteisiin.

Projekti

Projektiini osallistuu yhteensä viisi laulunopettajaa Norjasta, Ruotsista, Suomesta ja Tanskasta. Valitsin osallistujat eri kansainvälisissä tapahtumissa tapaamistani kollegoista siten, että ryhmä edustaa pop/jazz-laulun opettajien kenttää koko monimuotoisuudessaan. Tutkimukseni raportoinnissa olen anonymiteetin säilyttämiseksi muuttanut osallistujien nimet. Käytän heistä nimiä Anna, Birgitta, Cecilia, Daniela ja Emma. Kuten nimistä voi päätellä, kaikki osallistujat ovat naisia. Pohjoismaisissa korkeakouluissa opettaa vain muutamia miehiä eikä heidän saamisensa mukaan tutkimukseen onnistunut. Opettajien ikäjakauma on 36–52 vuotta ja heidän työkokemuksensa määrä vaihtelee yhdestä vuodesta 25 vuoteen. Opettajat tulevat erilaisista musiikkitaustoista. Anna määrittelee taustakseen afroamerikkalaisen musiikin, kansanmusiikin ja iskelmän, Birgitta klassisen musiikin, hengellisen musiikin, soulin and jazzin, Cecilia kansanmusiikin ja popin sekä Daniela gospelin, soulin, folkin ja jazzin. Emma kertoi hänellä olevan vahva jazzmusiikkitausta. Koulutukseltaan he ovat musiikkikasvatuksen, jazzmusiikin, rytmimusiikin tai klassisen musiikin maistereita.

Tarkastelen projektia sosiokulttuurisesta näkökulmasta (Vygotsky, 1978) ja käytän viitekehyksenä *Communities of Networked Expertise* -teoriaa (Hakkarainen, Palonen, Paavola & Lehtinen, 2004). Projektin etenee alla olevan kaavion 1 mukaan.

Kaavio 1: Prosessi ja tutkimusaineiston kerääminen

Kerään tutkimusaineiston teemahaastattelujen, yhteisten tapaamisten ja online-tapaamisten avulla sekä kirjallisena reflektiona ja tutkijan päiväkirjana. Projektin päättyy kesällä 2016.

Tiedon jakaminen laulunopettajan työssä

Projektin ensimmäisellä haastattelukierroksella kysyin osallistujilta, millaisena he näkevät tiedon jakamisen opiskelijoiden ja kollegoiden kanssa. Osallistujat luonnehtivat tiedon jakamista opiskelijoiden kanssa tiedon kaatamisen sijaan seuraavasti:

- Anna: *“yhdessä tekemistä ja ongelmien ratkaisemista yhdessä”*
- Birgitta: *“musiikillisten ideoiden jakamista laulamalla”* ja *“keskustelemista”*
- Cecilia: *“tiedon tarjoamista”*
- Daniela: *“opiskelijan mielen avaamista omalle ajattelulle ja ideoille”*, *“intuiitivista ja intellektuaalista etsimistä”* ja *“lauluteknisten työkalujen antamista”*
- Emma: *“omien kokemusten jakamista”*, *“tarpeellisen tiedon ja taidon esittelemistä suhteessa johonkin tiettyyn ammattiprofiiliin”* ja *“tarpeeseen vastaamista”*

Yksi opettaja kuvasi opiskelijoitaan *“tiedon omistajina”*. Muutkin haastatellut korostivat korkeakouluopiskelijoiden omaa vastuuta oppimisesta sekä tiedon tai ideoiden vastaanottamisesta ja tuottamisesta. Kaksi opettajaa mainitsi erityisesti välttävänsä

tuomitsemista tai arvottamista ja kertoi pyrkivänsä pitämään oman mielensä avoimena uusille asioille ja tekemisen tavoille. Yhdestä vastauksesta nousi myös tarve tiukempaan ohjaukseen: *“Tottakai teen asioita joita opiskelijat eivät haluaisi tehdä, koska tiedän heidän tarvitsevan niitä.”* Yksi haastateltavista puhui myös opetusmateriaalien jakamisesta. Hänen mukaansa Internet on hyvä, paljon tietoa sisältävä kanava, mutta tiedon jakaminen toimii paremmin henkilökohtaisissa kohtaamisissa, jolloin vastaanottaja tietää, kuka tiedon antaa ja saa samalla yksityiskohtaisempaa tietoa aiheesta. Tämän opettajan mukaan asioita on välillä vaikea laittaa kirjalliseen muotoon, joten keskustelu on tärkeä tiedon jakamisen väline.

Tiedon jakaminen kollegoiden kanssa näyttää riippuvan osallistujan työelämän kontakteista. Osa haastattelemistani opettajista toimii instrumenttinsa ja musiikinlajinsa ainoana opettajana oppilaitoksessaan. Nämä opettajat kertoivat kuitenkin jakavansa tietoa muiden saman oppilaitoksen kollegoiden kanssa. Vaikka instrumenttikohtainen tiedon jakaminen jää vähemmälle, he kokivat muun pedagogisen tiedon jakamisen myös tärkeäksi. Yksi opettaja mainitsi oppilaitoksen ulkopuolella olevat kollegat, joiden kanssa hän keskustelee ja jakaa tietoa. Laulukollegoiden kanssa opettajat kertoivat jakavansa tietoa omista opetustavoista, käyttämistään menetelmistä, uusista laulumetodeista, työskentelystä erilaisten äänien kanssa sekä asioista liittyen omaan opettajaidentiteettiin. Yhden haastateltavan mukaan opettajalla olisi hyvä olla oma erityisosaamisalueensa eikä kaikkien tarvitse osata kaikkea. Tämän opettajan mukaan kaikkea materiaalia ei myöskään kannata jakaa. Opettaja, jolla itsellään ei ollut muodollista pop/jazzmusiikin koulutusta, kertoi lukevansa paljon kirjallisuutta ja kyselevänsä aktiivisesti kollegoilta heidän opetustavoistaan oman tapansa löytämiseksi.

Päivittäisen työn haasteet

Ensimmäisessä haastattelussa osallistujat nostivat esiin asioita, jotka he kokevat haasteelliseksi päivittäisessä työssään. Koostin haastatteluissa esille nousseista asioista kahdeksan kysymystä, joita ryhmä tulee käsittelemään projektin aikana. Ensimmäinen kysymys pohtii, 1) *miten voimme estää omien laulullisten haasteiden tai kiinnostuksen kohteiden vaikutuksen opetukseemme*. Tällä opettajat viittasivat oppijakeskeisyyden periaatteisiin, jolloin opetus lähtee oppijan omista tavoitteista ja haasteista, ei opettajan kiinnostuksen kohteista. Opettajat pohtivat myös sitä, 2) *miten opettaja voi ohjata opiskelijat löytämään heidän oma äänensä*. Pop/jazz-musiikissa laulajilta edellytetään persoonallista sekä fyysistä että musiikillista ääntä, mutta pedagogisista tavoista sen saavuttamiseksi ei

useinkaan keskustella. Opetussisällöistä nousi myös useita kysymyksiä. Opettajat miettivät 3) *mitä opetamme, kun pop/jazz-musiikissa ei ole oikeaa tai väärää tapaa*. Samoin he pohtivat 4) *kuinka paljon ja mitä osaamista tarvitaan* ja 5) *millä kriteereillä saavutettuja tietoja ja taitoja tulisi arvioida*. 6) *Opiskelijoiden vaihteleva osaamistaso ja rajalliset resurssit* koetaan myös haasteeksi. Lisäksi opettajat pohtivat musiikkibisneksen sukupuolirooleja ja miettivät 7) *miten voimme valmistaa naispuoliset opiskelijat kohtaamaan ja haastamaan nämä sukupuoliroolit*. Viimeisessä kysymyksessä opettajat pohtivat 8) *navigointia eri laulumetodien välillä*.

Pohdinta

Haastattelujen perusteella kävi selkeästi ilmi, että opettajat toimivat opiskelijakeskeisessä oppimisympäristössä (Lindblom-Ylänne & Nevgi, 2002, 55). Opettajien kuvaamat tiedon jakamisen tavat viittaavat opiskelijan ja hänen ajattelunsa asettamiseen opetuksen keskiöön. Vastauksista nousee esiin myös dialogin merkitys. Opettajien mielestä oppimisen säätelyn vastuu on korkeakouluopiskelijalla itsellään (kts. myös Lindblom-Ylänne & Nevgi, 2002, 59). Toisaalta muutamassa vastauksessa nousi esiin ajatus opettajan velvollisuudesta välittää omaa kokemustaan työelämästä ja tarvittaessa ohjata opiskelija tiedon äärelle, mikä viittaa opettajakeskeiseen toimintaan. Lähes kaikki projektiin osallistuvat opettajat tekevät itse taiteellista työtä ja toimivat ammattimuusikkoina. Tämä vaikuttaisi olevan edellytys ajantasaisen tiedon välittämiseksi nopeasti muuttuvasta työelämästä. Huomattavaa on, että kenelläkään osallistujista ei ollut organisoidusti toimivaa verkostoa, jossa he jakaisivat tietoa ja kehittäisivät pop/jazz-laulun pedagogiikkaa. Haastatteluissa opettajat ilmaisivat useaan otteeseen tyytyväisyytensä siihen, että tällainen projekti on mahdollinen ja odottavansa innolla tulevaa yhteistyötä.

Leblerin (2007) huomio populaarimusiikin opiskelijoiden itseohjautuvuudesta formaalissa opetuksessa saa vahvistusta tässä tutkimuksessa. Opiskelijan vastuuttaminen vaikuttaa olevan myös tämän tutkimuksen opettajien tahtotila. Vastauksia tulkitessani nousee esille päivittäisten haasteiden ja tiedon jakamisen muotojen yhteys. Esimerkiksi pohdinta siitä, että ei ole oikeaa tai väärää tapaa laulaa tai tehdä musiikkia johdattaa opetusta keskustelemaan suuntaan, jolloin keskiöön nousee opiskelija ja hänen musiikillinen ajattelunsa.

Pop/jazz-laulunopettajan päivittäisen opetustyön suurimmat haasteet vaikuttavat olevan yleisiä opettajille laajemminkin. Olen esitellyt tutkimukseni ensimmäisiä löydöksiä eri konferensseissa sekä laulunopettajien ja laulajien tapaamisissa. Opettajat eri puolilta maailmaa ovat kertoneet, että he pohtivat näitä kysymyksiä työssään eri näkökulmista päivittäin. Aiheesta ei kuitenkaan ole opettajien kokemusten mukaan keskusteltu riittävästi eikä siitä löydy tutkimusta. Kirjallisuutta on tarjolla lähinnä lauluoppaiden muodossa. Kollegat tuntuvat kaipaavan keskustelua pop/jazz-laulun pedagogiikasta, avointa tiedon jakamista, tieteellistä tutkimusta ja osallisuuden tuntemuksia oma alan kehittämisessä.

Tulen väitöskirjaprojektini aikana julkaisemaan kolme englanninkielistä tieteellistä artikkelia liittyen metodologisiin valintoihini, yhteistyöprojektin rakentamisen eri näkökulmiin ja laulupedagogiseen sisältöön. Sen lisäksi pyrin jakamaan saavutettua tietoa ammatillisten väylien kautta mahdollisimman monelle aiheesta kiinnostuneelle. Toivon että työni toimii innoittajana tulevaisuuden tutkijoille, jotta saamme yhteisestä kiinnostuksen kohteestamme lisää tieteellistä tutkimusta ja sen mukanaan tuomaa painoarvoa.

Lähteet

- Bartlett, I. (2014). Reflections on contemporary commercial singing: an insider's perspective. *Voice and Speech Review*, 8 (1), 27-35.
- Bartlett, I. (2011). *Sing out loud, sing out long – a profile of professional contemporary singers in the Australian context*. Saarbrücken: Lap Lambert Academic Publishing.
- Björkner, E. (2008). Musical theater and opera singing: Why so different? A study of subglottal pressure, voice source, and formant frequency characteristics. *Journal of Voice*, 22 (5), 533–540.
- Chandler, K. (2014). Teaching Popular Music Styles. Teoksessa S.D. Harrison & J. O'Bryan (toim.), *Landscapes: the Arts, Aesthetics, and Education, Teaching Singing in the 21st Century*. Dordrecht: Springer, 33-49.
- Eckers, C., Hütz, D., Kob, M., Murphy, P., Houben, D., & Lehnert, B. (2009). Voice production in death metal singers. *Paper presented at NAG/DAGA, 2009, Rotterdam*, 1747-1750.
- Edwin, R. (2010). Popular song and music theater: Personal and pedagogic aesthetics. *Journal of Singing*, 66 (5), 575–577.
- Eerola, R. (2012). Balance in Phonation Voice Training [www-sivusto. http://bipvt.net/](http://bipvt.net/). (viitattu 19.3.2016).
- Hakkarainen, K., Palonen, T., Paavola, S., & Lehtinen, E. (2004). *Communities of networked expertise: Professional and educational perspectives*. Amsterdam: Elsevier.
- Hargreaves, W. (2014). Pathways for Teaching Vocal Jazz Improvisation. Teoksessa S.D. Harrison & J. O'Bryan (toim.), *Landscapes: the Arts, Aesthetics, and Education, Teaching Singing in the 21st Century*. Dordrecht: Springer, 292-306.
- Heron, J. (1999). *The Complete Facilitator's Handbook*. Kogan Page.
- Johansen, G.G. (2013). *Å øve på improvisasjon. Ein kvalitativ studie av øvepraksisar hos jazzstudentar, med fokus på utvikling av improvisasjonskompetanse*. Norges musikkhøgskole: NMH-publikasjoner; 2013:8.
- Kob, M., Henrich, N., Herzel, H., Howard, D., Tokuda, I., & Wolfe, J. (2011). Analysing and Understanding the Singing Voice: Recent Progress and Open Questions. *Current Bioinformatics*, 2011, 6, 362-374.

Lebler, D. (2007). Student-as-master? Reflections on a learning innovation in popular music pedagogy. *International Journal of Music Education*, 25 (3), 205-221.

Lindblom-Ylänne, S. & Nevgi, A. 2002. Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja. WSOY: Helsinki.

LoVetri, J., Saunders-Barton, M., Means Weekly, E. (2014). A Brief Overview of Approaches to Teaching the Music Theatre Song. Teoksessa S.D. Harrison & J. O'Bryan (toim.), *Landscapes: the Arts, Aesthetics, and Education, Teaching Singing in the 21st Century*. Dordrecht: Springer, 50-63.

LoVetri, J. (2002). Contemporary commercial music: More than one way to use the vocal tract. *Journal of Singing*, 58 (3), 249-252.

LoVetri, J. Somatic Voicework [www-sivusto. http://www.thevoiceworkshop.com](http://www.thevoiceworkshop.com). (viitattu 19.3.2016).

Manning B. Singing Success [www-sivusto. www.singingsuccess.com](http://www.singingsuccess.com). (viitattu 19.3.2016).

McClellan, J. (2011). *A Comparative Analysis of Speech Level Singing and Traditional Vocal Training in the United States*. Memphis: The University of Memphis.

McDonald Klimek, M., Obert, K., & Steinhauer, K. (2005). *Estill Voice Training. Level Two. Figure Combinations for Six Voice Qualities*. Estill Voice Systems International.

Melton, J. (2007). *Singing in music theatre: The training of singers and actors*. New York: Allworth Press.

O'Bryan, J. & Harrison, S.C. 2014. Prelude: Positioning Singing Pedagogy in the Twenty-First Century. Teoksessa S.D. Harrison & J. O'Bryan (toim.), *Landscapes: the Arts, Aesthetics, and Education, Teaching Singing in the 21st Century*. Dordrecht: Springer, 1-10.

Riggs, S., & Carratello, J. (1992). *Singing for the Stars. A Complete Program for Training Your Voice*. Alfred Publishing Co.

Robinson-Martin, T. (2014). Take My Hand: Teaching the Gospel Singer in the Applied Voice Studio. Teoksessa S.D. Harrison & J. O'Bryan (toim.), *Landscapes: the Arts, Aesthetics, and Education, Teaching Singing in the 21st Century*. Dordrecht: Springer, 323-338.

Sadolin, C. (2008). *Complete Vocal Technique*. CVI Publications.

Sakakibara, K., Fuks, L., Imagawa, I., Tayama, N. (2004). Growl voice in ethnic and pop styles. Paper presented at the *International Symposium on Musical Acoustics*.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Zangger Borch, D., & Sundberg, J. (2011) Some phonatory and resonatory characteristics of the Rock, Pop, Soul, and Swedish Dance band styles of singing. *Journal of Voice*, 25 (5), 532-537.

Zangger Borch, D., Sundberg, J., Lindestad, P.-Å., & Thalén, M. (2004). Vocal fold vibration and voice source aperiodicity in 'dist' tones: a study of timbral ornament in rock singing. *Logopedics Phoniatrics Vocology* 29 (4), 147-153.